AVİM
AVRASYA İNCELEMELERİ MERKEZİ
CENTER FOR EURASIAN STUDIES

AVİM Yorum • No: 2021 / 32 • Mayıs 2021

ERMENİ APOSTOLİK KİLİSESİ'NİN ABD DOĞU PİSKOPOSLUĞU İHANETİ ANLATIYOR

Ahmet Can ÖKTEM

Çevirmen

ABD Yönetimi Bu Hususa Dikkat Etmeli

Ermeni Apostolik Kilisesinin ABD Doğu Piskoposluğu haftalık resmi bülteninde Ermeni tarihinde kahraman olarak görülen kişilerin hikayelerine yer verilirken, Ermeni arşivlerinde bulunan ve erişime açık olmayan bazı gerçekler de bu vesileyle su yüzüne çıkmaktadır. "Armenian Prelacy" adlı haftalık bültenin internet sayfasından okuduğumuz bazı diğer kısa biyografilere benzer şekilde, 6 Mayıs 2021 tarihinde yayınlanan Armenag Yegarian isimli militan hakkındaki kısa biyografide kullanılan anlatı radikal milliyetçi Ermenilerin devletlerine ihanetini açıkça yansıtmaktadır. Ermeni militanlar ve Armenakan Partisi okuyucuya kahramanlar, haklı bir davanın vasıflı takipçileri ve akılcı bireyler olarak takdim edilmektedir.

Ermeni tarihinde önemli yeri olan Armenakan Partisinin bir üyesi, terörizmin öncülüğünü yapmış ve bir silah ve mühimmat tedarikçisi olan Osmanlı vatandaşı Armenag Yegarian, Ermeni Liberal Demokrat Partisinin Van ili başkanı ve askeri lider olarak nitelendirilmektedir. Yegarianın, Mıgırdiç Portakalyan himayesindeki bir öğretmen okulunda yetiştiği belirtilmektedir. Yegarian sonra, 1885 yılında Vanda kurulan Armenakan Partisinin müstakbel liderleri ve Portakalyanın öğrencileri olan, Mıgırdiç Avedisian ve Kalousd Aslanianın vesayeti altında eğitim görmüştür.[1] Mıgırdiç Portakalyanın Ermeniler arasında Türk düşmanlığının temelini atan ve bunu eyleme dönüştüren yapılanma olarak kabul edilen Ermeni Komitalarının fikir babası olduğunu bildirmekte yarar bulunmaktadır. AVİM yayınlarından *Ermeni Araştırmaları* dergisinde kayıtlı bir çalışmada yer alan, ancak biyografide tabiatıyla belirtilmeyen bir bilgi; ihtilalci faaliyetleri amaç edinen ilk Ermeni siyasi partisi olan ve Yegarianın 1887 yılında katıldığı Armenakan Partisinin, ilk döneminde devrim yolu ile Ermeni halkının kendi kaderini kendisinin tayin etmesini amaç edinmiş olduğudur. Armenakan Partisinin programının, Armenakanın Ermeni halkının bağımsızlığı meselesini ve bir Ermeni devletinin kurulması gerektiğini ileri süren ilk siyasi Ermeni partisi olduğunu gösterdiği vurgulanmaktadır. Parti programında ihtilalci fikirlerin propagandasının yapılması ve gerilla operasyonları (Böylesi faaliyetler günümüzde terör eylemleri olarak nitelendirilmektedir) yoluyla meşru müdafaa kavramının güçlendirilmesi yöntemlerinin benimsendiği ifade edilmektedir.[2]

Biyografide, 1892 yılında Vanda emniyet müdürü olarak görev yapan Nuri Bey adlı devlet görevlisinin, Ermeni-karşıtı olduğu iddiasıyla, Armenakanlar tarafından öldürülmesine karar verildiğinin itiraf edilmesi ihanetin açık belgesini oluşturmaktadır. Bahsi geçen suikast kararı, gerekli ve rasyonel bir karar olarak sunulmaktadır. Cinayeti gerçekleştiren Panos Terlemezian ve Armenag Yegarianın bunun sorumluluğunu üstlendikleri ve görevlerinde başarılı oldukları anlatılmaktadır. Bu açıklama, radikal milliyetçi Ermenilerin vatandaşı oldukları Osmanlı Devletine ihanet ettiklerinin kanıtı olmakla birlikte, çok sayıda örneği bulunan bu ihanet zincirinin meşrulaştırılması girişimi niteliği taşımaktadır.

Yegarianın partiye katılmasını takiben kısa bir süre içinde Armenakanların Van ile İran arasında faaliyet gösteren en tecrübeli silah tedarikçi şöhretini kazandığına dikkat çekilmektedir. Daha sonrasında, Yegarian silah kaçakçılığı faaliyetleri sebebiyle Salmasta İranlı yetkililer tarafından tutuklanmıştır. Yegarian hapisten çıkıp, evlenip, yuva kurduktan sonra dahi silah tedarikçiliğini-kaçakçılığını sürdürmüştür. 1903 yılında Urumiyeye taşındığında, Yegarianın evinin tüm Ermeni kaçakları için bir geçiş noktasına dönüştüğüne işaret edilmektedir. Bu açıklama, Osmanlı Devletine ihanet eden radikal milliyetçi Ermenilerin, Ermeni tarafınca, kahraman kabul edildiklerinin bir başka göstergesi olmaktadır.

Bir başka paragrafta, 1896 yılındaki Van İsyanından sonra yapılan müzakereleri takiben, Ermeni savunucuların İrana gitmek üzere yola çıkmayı kabul ettikleri, ancak yolculuk sırasında Osmanlı birlikleri ve Kürt aşiretleri tarafından katledildikleri ileri sürülmektedir. Söz konusu paragrafta, Ermenilerin kahramanca savaştıkları, uzlaşmayı kabul ettikleri, ancak ihanete uğradıkları izlenimi yaratılması amaçlanmıştır.

20 Nisan ile 19 Mayıs arasında gerçekleşen Ermeni meşru müdafaasına değinilen cümle vasıtasıyla, kahramanlık ve yetenek temalarının kullanılmaya çalışılmış olduğu görülmektedir.

Biyografide geçen bir cümlede, Van valisi Cevdet Beyin vilayetteki Ermeni nüfusuna karşı baskıcı politikalar dayattığı, buna karşılık, Ermeni siyasi liderliğinin kader olarak önlerine konulan ölüme meydan okuduğu öne sürülmektedir. Burada okuyucuya bir zulme karşı başkaldırmaya cesaret etme düşüncesi iletilmektedir.

Yegarian ve benzerlerinin ihanetleri bununla da sınırlı değildir. 1920 yılında, Ermeni davası istikametinde bu kez Türk Devletine karşı yeniden silahlı mücadeleye önderlikte bulunmak üzere, Anadoluya tekrar geri dönüp, grubu ile Kilikya bölgesine (Adana-Mersin-Osmaniye-Maraş-Antep bölgesi) gelen Yegarianın, Fransız birliklerinin geri çekilmesi ve Ermeni nüfusunun tahliye edilmesi sebebiyle, hayal kırıklığı içinde Mısıra yerleştiği anlatılmaktadır. Yegarian 20 Ekim 1925 tarihinde Kahirede vefat etmiştir. Söz edilen hayal kırıklığının, 1920 yılında imzalanan, ancak 1923 Lozan Antlaşmasının yürürlüğe girmesi sonucunda kadük hale gelen Sevr Antlaşması bünyesinde Ermenistana tahsis edilen Anadolu topraklarının Fransızların desteğiyle ele geçirilememesinden kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

Katolik inancına mensup olmakla birlikte, Vatikanın politikasını destekleyecek şekilde, Ortodoks dünyaya övgüler düzen ABD Başkanı Joe Bidenın (Ortodoks olan) Ermeni

Apostolik Kilisesinin bülteninde yayınlanan, Birinci Dünya Savaşında Osmanlı Yönetimine karşı ihaneti belgeleyen sayısız örnekten birini oluşturan söz konusu biyografiyi okuması yararlı olacaktır.

**Fotoğraf: Armenag Yegarian*

[1] Birth Of Armenag Yegarian (May 10, 1870), *the Eastern Prelacy of the Armenian Apostolic Church*, erişim tarihi 7 Mayıs 2021, http://www.armenianprelacy.org/

[2] Halil Özşavlı, Ermeni Milliyetçilik Hareketlerinin Doğuşu Taşnak- İttihat Ve Terakki İttifakı, *Ermeni Araştırmaları*, Sayı 41 (2012), ss. 150-153.

Yazar Hakkında :

Ahmet Can Öktem lisans eğitimini Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi □□□□ İktisat üzerine yaparak 2013 yılında mezun oldu. 2014 yılında Ortadoğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi □□□□ Avrupa Bütünleşmesi Yüksek lisans programına kabul olan Öktem'in yüksek lisans eğitimi 2018 yılında tamamlanmıştır. 2016 yılında katıldığı CIFE □□□□ Centre International de Formation Européenne, Gelişmiş Avrupa ve Uluslararası İlişkiler Araştırmaları diploma programını 2018 yılında tamamlamıştır. Eylül 2013 ve Aralık 2013 tarihleri arasında AB Bakanlığı □□□□ staj yapmıştır.

Öktem Ekim 2017 tarihinden bu yana AVİM bünyesinde çevirmen olarak çalışmaktadır.

Atıfta bulunmak için: ÖKTEM, Ahmet Can. 2026. "ERMENİ APOSTOLİK KİLİSESİ'NİN ABD DOĞU PİSKOPOSLUĞU İHANETİ ANLATIYOR." Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), Yorum No.2021 / 32. Mayıs 18. Erişim Kasım 02, 2026. https://www.avim.org.tr/tr/Yorum/ERMENI-APOSTOLIK-KILISESI-NIN-ABD-DOGU-PISKOPOSLUGU-IHANETI-ANLATIYOR

Süleyman Nazif Sok. No: 12/B Daire 3-4 06550 Çankaya-ANKARA / TÜRKİYE
Tel: +90 (312) 438 50 23-24 • **Fax**: +90 (312) 438 50 26
@avimorgtr
https://www.facebook.com/avrasyaincelemelerimerkezi
E-Posta: info@avim.org.tr
http://avim.org.tr

© 2009-2025 Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) Tüm Hakları Saklıdır